

Бондаренко В.И.

Донбасский государственный педагогический университет

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ**Аннотация**

В статье описана педагогическую технологию формирования профессионального имиджа будущих учителей технологий в педагогическом университете, названы принципы, на которых она основывается, представлены этапы технологии (информационный, автогностический, стратегический, деятельностный, испытательный и рефлексивный) и условия эффективности работы на каждом этапе.

Ключевые слова: профессиональный имидж, будущий учитель технологий, педагогическая технология, формирование профессионального имиджа, педагогический университет.

Bondarenko V.I.

Donbas State Pedagogical University

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF CREATING FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS' PROFESSIONAL IMAGE**Summary**

The article describes a pedagogical technology of creating future technology teachers' professional image at pedagogical university, the principles on which it is based, stages of the technology (information, autognostic, strategic, activity, test and reflexive) and conditions of the effectiveness at each stage.

Keywords: professional image, future technology teacher, pedagogical technology, creating a professional image, pedagogical university.

УДК 37.015.31: [377.3:664]

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**Вдовенко О.І.**

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена питанням розвитку творчих здібностей майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості. В статті висвітлено поняття творчості, творчих здібностей. Розглянуто структуру творчих здібностей. Розкрито сутність та умови формування творчих здібностей учнів під час виробничого навчання. Запропоновані різноманітні методи творчої діяльності, які сприяють формуванню творчих здібностей.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, творчий потенціал, творче мислення, творчі можливості.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного розвитку науки, техніки, виробничих технологій, збільшення обсягів наукової інформації принципово змінюється мета та завдання загальної освіти.

Питання розвитку творчої особистості набуває особливої ваги в умовах зміцнення та вдосконалення української державності, що зумовлює необхідність підвищення інтелектуального та культурного потенціалу суспільства та вдосконалення всіх ланок навчально-виховного процесу.

В умовах динамічного розвитку промисловості та сфери обслуговування конкурентоспроможність кваліфікованих робітників забезпечується не лише високим рівнем знань технологічних процесів і вмінням виконувати виробничі операції, а й творчими здібностями.

Здатність до творчості є однією з найбільш важливих умов для успішного самовираження особистості її всебічної самореалізації та адаптації в сучасному світі.

Щоб знайти належне місце у суспільстві, майбутній кваліфікований робітник харчової промисловості повинен:

– гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях, самостійно набувати необхідні знання, вміти застосовувати їх на практиці для розв'язання різних проблем з метою знаходження «свого місця» протягом усього життя;

– самостійно критично мислити, вміти побачити труднощі, які виникають у реальному світі, і відшукати шляхи їх раціонального подолання; чітко усвідомлювати, де і яким чином знання, якими він володіє, можуть бути використані в навколишній дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити;

– грамотно працювати з інформацією (вміти збирати необхідні для дослідження певної задачі факти, аналізувати їх, висувати гіпотези щодо розв'язання проблем, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами, встановлювати статистичні закономірності, формулювати аргументовані висновки і на їх основі виявляти й розв'язувати нові проблеми);

– бути готовим до конструювання й оформлення власних інноваційних ідей у вибраній професійній сфері;

- бути організатором складної, напруженої діяльності щодо вирішення творчих фахових завдань;
- володіти глибокими та міцними знаннями, професійним мисленням, багатомірною свідомістю, здатністю до самовизначення в навколишній дійсності, у системі міжособистісних відносин;
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, вміти одночасно працювати у різних галузях, передбачати конфліктні ситуації або уміло виходити з них;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня;
- мати власну професійно-особистісну та соціокультурну позицію.

Сучасні молоді люди добре розуміють, що для самоствердження і самореалізації у житті їм потрібні знання, практичні й інтелектуальні вміння. Ті якості особистості, які виділяються роботодавцями, економістами, практичними працівниками освіти, формують саме у процесі творчого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку творчих здібностей учнів знайшла своє відображення в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Велика кількість досліджень присвячена розвитку різних сторін творчих якостей особистості школяра (Л.С. Виготський, С.Г. Глухова, В.В. Давидов, Н.С. Лейтес, О.М. Лук, С.Л. Рубінштейн, Н.Ф. Талізін, Г.І. Щукіна, Д.Б. Ельконін, І.С. Якиманська та ін.); розвитку їх творчої активності (Л.С. Байранов, Т.А. Капітонова, Г.М. Нікуліна, А.Я. Савченко та ін.), їх творчих і спеціальних здібностей (В.І. Андреев, Н.К. Винокурова, О.Д. Захарова, В.А. Крутецький, І.Я. Лернер, Н.С. Лейтес, П.І. Підкасистий, Б.М. Теплов, В.Д. Шадриков та ін.).

Педагогічні та дидактичні аспекти розвитку творчих здібностей висвітлено в працях Г. Альшутлера, П. Аутова, М. Левітова, В. Сидоренка, М. Сказіна, Ю. Столярова, Д.О. Тхоржевського та інших. Методичні підходи до розвитку творчих здібностей і технічної творчості досліджені у наукових працях В. Алексеева, Г. Буша, В. Качнева, В. Моляко, А. Осборна та інших.

Дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. Більшість із цих питань досі залишаються дискусійними, що свідчить про складність та багатозначність досліджуваної проблеми.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні практичне розв'язання проблеми формування творчих здібностей у ПТНЗ зустрічається із серйозними труднощами, до яких, насамперед, відносно недостатню теоретичну розробку проблеми творчості (не існує єдиної загально-визнаної теорії творчості, задовільне пояснення особливостей розвитку і виховання творчої особистості, недостатня вивченість питання стимулювання творчості і формування творчих здібностей у майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості). Хоча існує чимало наукових робіт із загальних питань творчості, але відповідної літератури щодо педагогічних умов формування творчих здібностей майбутніх кваліфікованих робітників майже немає.

Мета статті. Розглянути дидактичні умови формування творчих здібностей майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до проблеми формування творчих здібностей, необхідно розглянути сутність поняття творчі здібності та їх складові. Зрозуміти природу творчих здібностей без розуміння сутності творчості неможливо, саме тому існує багато суперечливих суджень. Але

всі автори одностайні в одному. Творчості можна і потрібно навчати. І завданням освітніх установ, в тому числі ПТНЗ, є розвиток та формування творчого мислення та творчих здібностей учнів.

Творчість – це діяльність, що породжує щось нове на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь і продуктів.

Творчий процес завжди супроводжується позитивними емоціями. Це сприяє розвитку професійного інтересу, захопленості в роботі, формує позитивну мотивацію навчання в цілому. Значення емоцій і почуттів у житті і діяльності людини, надзвичайно велика. Вони спонукають до діяльності, допомагають долати труднощі в навчанні, роботі, сприяють розвитку творчого потенціалу.

Творчість учня починається там, де він прагне внести в процес роботи щось своє, спрямоване на підвищення якості, продуктивності праці, полегшення в роботі, застосування оригінального способу.

Творчі здібності – це індивідуально-особливе поєднання якостей і властивостей особистості, що виражається у творчому характері діяльності, який, у свою чергу, вирізняється наявністю оригінальності у новизни як в процесі діяльності, так і в її результаті [1].

Психологи (В. Дружинін, І. Лернер, В. Моляко, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, О. Яковлева та ін.) визнають, що поняття «творчі здібності» має складну структуру, і виділяють різні їх компоненти: мотиваційні, інтелектуально-логічні, інтелектуально-евристичні та самоорганізаційні, які тісно пов'язані між собою. Провідна роль належить інтелектуально-евристичним здібностям. Це передусім здібність бачити різні шляхи розв'язання проблеми, генерувати ідеї, висувати гіпотези, фантазувати, асоціативно мислити, бачити суперечності, переносити знання й уміння у нові ситуації; це здатність відмовитися від нав'язаної ідеї. Саме ця група творчих якостей, які визначають дивергентний тип мислення, більшою мірою, ніж інші, бере участь у створенні творчого продукту.

В. Андреев розглядає творчі здібності як синтез властивостей і особливостей особистості, які характеризують ступінь їх відповідності до вимог навчально-творчої діяльності певного виду і зумовлюють рівень її результативності [1]. Він виділяє такі блоки творчих здібностей учнів:

1. Мотиваційно-творча активність і спрямованість особистості:

- допитливість, творчий інтерес;
- почуття захопленості, емоційний підйом;
- прагнення до творчих досягнень;
- прагнення до лідерства;
- прагнення високої оцінки;
- почуття обов'язку, відповідальності;
- особистісна значимість творчої діяльності;
- прагнення до самоосвіти, самовиховання творчих здібностей.

2. Інтелектуально-логічні здібності особистості:

- аналізувати та порівнювати;
- виділяти головне, відкидати другорядне;
- описувати явища, процеси;
- давати визначення, пояснювати;
- доводити й обґрунтовувати;
- систематизувати і класифікувати.

3. Інтелектуально-евристичні, інтуїтивні здібності особистості:

- генерувати ідеї, висувати гіпотези;
- фантазувати, асоціативно мислити;
- бачити протиріччя;
- використовувати знання та вміння у новій ситуації;

– відмовитися від нав'язливої ідеї, подолати інерцію мислення;

- оцінювати судження незалежно;
- критично мислити.

4. Світоглядні якості особистості, які сприяють успішній навчально-творчій діяльності:

- переконання особистості;
- здатність відстоювати творчі позиції;
- система особистісних властивостей, які цінуються особистістю.

5. Моральні якості особистості, які сприяють успішній навчально-творчій діяльності:

- чесність, правдивість, принциповість, вірність обов'язкам та ідеям, щирість у відносинах з іншими;
- стриманість, а не надмірна самовпевненість;
- сміливість, рішучість.

6. Естетичні якості особистості, які сприяють успішній навчально-творчій діяльності:

- цілеспрямованість, планування;
- самоорганізація, самоконтроль, самооцінювання;
- рефлексія та корекція;
- добросовісність.

7. Комунікативно-творчі якості особистості:

- акумулювати і використовувати творчий досвід інших;
- співпрацювати;
- організувати колективну навчально-творчу діяльність і розподіляти обов'язки;
- відстоювати свою точку зору і переконувати інших, аргументовано вести дискусію;
- уникати конфліктів або успішно їх розв'язувати.

8. Здібності до самоуправління в навчально-творчій діяльності:

- керуватися естетичними принципами у навчально-творчій діяльності (принципи простоти, гармонії, краси);
- досягати простоти, гармонії, краси у людських відносинах;
- визначати роль і місце естетичних критеріїв у системі ціннісних орієнтацій особистості.

9. Індивідуальні особливості особистості, які проявляються у навчально-творчій діяльності і забезпечують її успіх:

- темп діяльності, працездатність;
- характерний стиль діяльності.

Творчі здібності нині все більше цінуються в усіх галузях життя. Тому створення умов для розвитку творчих здібностей особистості – одне з найважливіших завдань сучасної освіти.

Розвиваючи творчі здібності учнів слід орієнтуватися на розвиток наступних параметрів:

- оригінальність думки, можливість отримання нових оригінальних відповідей;
- швидкість і плавність виникнення незвичайних асоціативних зв'язків;
- сприйнятливості до проблеми, її незвичне оригінальне рішення;
- швидкість думки – кількість асоціацій, ідей, що виникають в одиницю часу;
- здатність знайти нові незвичні функції об'єкта або його частин.

Розвиток творчих здібностей учнів повинен підтверджуватись педагогічними вимогами, виховувати почуття колективізму, направляти до свідомої творчої праці, сприяти формуванню таких особистих якостей, як точність, витримка, наполегливість, дисциплінованість і відповідальність.

Формування й розвиток творчих здібностей учнів виступають сьогодні однією з актуальних проблем української системи освіти.

З'ясуємо, в чому полягає поняття «формування». Під цим поняттям розуміють отримання учня-

ми стійких знань та вмінь, які дозволять творчо діяти у будь-якій виробничій ситуації, грамотно ставити та досягати поставлених цілей, креативно розв'язувати виробничі ситуації, що у майбутньому дозволить стати висококваліфікованим фахівцем своєї справи [5].

Поняття «формування» у педагогіці розглядається як результат розвитку людини, пов'язаний з цілеспрямованими змінами через виховання, освіту і навчання [2].

Слід зазначити, що розвиток творчості неможливий при традиційному навчанні, орієнтованому тільки на репродуктивне засвоєння знань. Тільки різноманітність форм і методів навчальної та позанавчальної роботи створюють умови для розвитку творчих здібностей. Здатність і готовність до творчості стають найважливішою рисою сучасної особистості, сучасного висококваліфікованого фахівця.

Найбільш сприятливим для формування творчих здібностей, творчого ставлення до праці у учнів, є уроки виробничого навчання з виконання комплексних робіт. Уроки виробничого навчання доцільно проводити в нетрадиційній формі, поєднувати групові та індивідуальні форми роботи, застосовувати елементи інтерактивного навчання, надавати перевагу таким інтерактивним прийомам і методам, як: «Акваріум», «Мікрофон», «Асоціативний куш», «Мозкова атака», «Рефлексія» та ін.

Робота в парах дає можливість учням обмінятися ідеями з партнером і лише тоді озвучувати свої думки перед групою; метод «Мікрофон» привчає учнів по черзі, швидко висловлювати свою думку, позицію чи відповідати на запитання; «Мозковий штурм» – ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників, де кожен має можливість виконувати різні ролі: партнерів, що вчаться співробітництву; учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми; мислителів, що аналізують взаємозв'язки між явищами; співробітників, які вміють активно слухати, підтримувати розмову, досягати згоди, домовлятися; експертів, що аналізують проблему; друзів, які спілкуються один про одного, довіряють, допомагають. Побудова «Асоціативного куша» – це певна стратегія навчання, що спонукає учнів думати вільно та відкрито на певну тему. Спочатку висловлюються і фіксуються найскладніші асоціації, а потім – другорядні. Так «Асоціативний куш» поступово розростається.

Таким чином, процес формування творчих здібностей майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості передбачає якісну перебудову їх мислення, зацікавленість у кінцевому результаті, який вони можуть спостерігати на власні очі, бо він є реальним продуктом їх творчого натхнення. При цьому дуже великого значення набуває сам процес творчого пошуку під час розробки творчих проєктів, розв'язанні виробничих ситуацій та технологічних задач, що здійснюють учні у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Висновки. Отже, творчі здібності – це індивідуально-особливе поєднання якостей і властивостей особистості, що виражається у творчому характері діяльності, який, у свою чергу, вирізняється наявністю оригінальності і новизни як в процесі діяльності, так і в її результаті. Вони мають складну структуру, вчені виділяють їх різні компоненти: мотиваційні, інтелектуально-логічні, інтелектуально-євристичні та самоорганізаційні здібності, які тісно пов'язані між собою. Для їх формування необ-

хідно відходити від стереотипних уроків передачі готових знань, від формування особистостей, які мислять стереотипно, сіро, нецікаво.

Таким чином, якщо майстер виробничого навчання, у своїй професійній діяльності буде актив-

но застосовувати різноманітні методи, методичні прийоми, засоби та форми навчальної та позанавчальної роботи, спрямовані на розвиток творчих здібностей учнів, то рівень творчого мислення, пізнавальної активності учнів в цілому зросте.

Список літератури:

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. – Казань: Казанский университет, 1988. – 228 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
3. Лук А. Н. Психология творчества / А. Н. Лук. – М.: Наука, 1978. – 127 с.
4. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини / В. О. Моляко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 8. – С. 1-4.
5. Чередниченко Г. Суть поняття та проблема формування творчих здібностей майбутніх спеціалістів [Електронний ресурс] / Г. Чередниченко, Л. Шапран, Л. Куниця // Бібліотека наукових статей. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19782-sut-ponyattya-ta-problema-formuvannya-tvorchix-zdibnostej-majbutnix-specialistiv.htm>

Вдовенко Е.И.

Черниговский национальный педагогический университет имени Т.Г. Шевченко

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Аннотация

Статья посвящена вопросам развития творческих способностей будущих квалифицированных рабочих пищевой промышленности. В статье раскрыто понятие творчества, творческих способностей. Рассмотрена структура творческих способностей. Раскрыты сущность и условия формирования творческих способностей учащихся во время производственного обучения. Предложены разнообразные методы творческой деятельности, которые способствуют формированию творческих способностей.

Ключевые слова: творчество, творческие способности, творческий потенциал, творческое мышление, творческие возможности.

Vdovenko O.I.

T.H. Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University

PROBLEMS OF CREATIVE ABILITIES FORMATION IN FUTURE SKILLED WORKERS OF FOOD INDUSTRY

Summary

The article is devoted to the creative abilities development in future skilled workers of food industry. The concept of creativity and creative abilities is revealed in the article. The structure of creative abilities is observed. The essence and conditions of students' creative abilities formation during industrial training is discovered. Various methods of creative activities that influence the creative abilities formation are suggested.

Keywords: creativity, creative abilities, creative potential, creative thinking, creative possibilities.